

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ  
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

**POJETÍ FOLKLORU V 21. STOLETÍ**  
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Jan Maryška**

*Výtvarná výchova a kultura se zaměřením na vzdělávání – KOMPLET*

Vedoucí práce: MgA. Et MgA. Aleš Zapletal, Ph.D.

**Plzeň, 2023**

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....  
vlastnoruční podpis

Rád bych poděkoval MgA. et MgA. Aleši Zapletalovi, Ph.D. za podporu při psaní a vytváření této bakalářské práce, za jeho cenné rady a motivaci. Dále bych rád poděkoval své rodině a všem blízkým, kteří mě také podporovali a motivovali tuto práci napsat a dokončit. Speciálně bych chtěl poděkovat i dědovi, který již mezi námi několik let není, ale díky právě němu jsem si vybral toto téma.

---

## OBSAH

|  |           |
|--|-----------|
| <b>1. ÚVOD .....</b>                             | <b>4</b>  |
| <b>2. TEORETICKÁ ČÁST .....</b>                  | <b>5</b>  |
| 2.1 FOLKLOR .....                                | 5         |
| 2.2 LIDOVÉ UMĚNÍ .....                           | 7         |
| 2.2.1 LIDOVÉ UMĚNÍ V ČECHÁCH .....               | 9         |
| 2.2.2 LIDOVÉ UMĚNÍ NA MORAVĚ A SLEZSKU .....     | 9         |
| 2.2.3 LIDOVÉ MALBY SKLA .....                    | 10        |
| 2.3 ORNAMENT .....                               | 11        |
| 2.3.1 JEDNOTLIVÉ ORNAMENTY A JEJICH VÝZNAM ..... | 14        |
| 2.4 MODERNÍ VYJÁDŘENÍ ORNAMENTU .....            | 15        |
| 2.5 KROJE .....                                  | 16        |
| 2.6 UMĚLCI SOUČASNÉ DOBY .....                   | 17        |
| 2.6.1 MAXIM VELČOVSKÝ .....                      | 17        |
| 2.6.2 JAN VYTISKA .....                          | 18        |
| 2.6.3 PETR KVÍČALA .....                         | 19        |
| 2.6.4 JAN ŠECHÝR .....                           | 19        |
| 2.6.5 JOSEF ACHRER .....                         | 20        |
| 2.6.6 MARTINA STAŇKOVÁ .....                     | 20        |
| 2.6.7 PAVLA GAJDOŠÍKOVÁ .....                    | 21        |
| 2.6.8 LADA GAŽIOVÁ .....                         | 22        |
| 2.6 VYUŽITÍ V PEDAGOGICKÉ PRAXI .....            | 22        |
| <b>3. PRAKTICKÁ ČÁST .....</b>                   | <b>24</b> |
| 3.1 MODERNIZACE ORNAMENTU .....                  | 25        |
| 3.2 TRADIČNÍ MÉDIA .....                         | 26        |
| 3.2.1 MALBA .....                                | 26        |
| 3.2.2 VYŠÍVÁNÍ .....                             | 28        |
| 3.3 EXPERIMENTÁLNÍ MÉDIA .....                   | 30        |
| 3.3.1 TETOVÁNÍ .....                             | 30        |
| 3.3.2 GRAFIKA .....                              | 31        |

---

|  |           |
|--|-----------|
| <b>4. ZÁVĚR .....</b>                  | <b>33</b> |
| <b>5. SEZNAM LITERATURY .....</b>      | <b>35</b> |
| <b>6. SEZNAM OBRÁZKŮ V TEXTU .....</b> | <b>36</b> |

---

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

Folklor, lidové umění, ornament, tetování, malba

---

## 1. ÚVOD

Svou bakalářskou práci jsem rozdělil na dvě části. V první části, teoretické, se zabývám historií, kontextem folkloru, jeho využitím v pedagogické praxi, současnými umělci a v neposlední řadě modernizací jednotlivých ornamentů. Druhá část je praktická, v té jsem tvořil několik experimentů, artefaktů a výtvarných výstupů, které porovnávají starý tradiční ornament a mnou navrhovaný, modernizovaný, ornament. Jedna z technik je tetování na kůži či koženku. Ornament jsem opět využil tradiční i mnou aktualizovaný, na některých předmětech jsem se snažil i o propojení těchto dvou stylů. Další z technik je vyšívání. Pracoval jsem s různě barevnými bavlnkami s nimiž jsem vyšíval na košile. Mezi další techniky patří i grafické zpracování na počítači, zde jsem tvořil plakáty.

Věděl jsem, že téma pro mou bakalářskou práci budu chtít mít zaměřenou na folklor a jeho ornament, avšak potýkal jsem se s otázkou, jak takové téma uchopit. Prvotní myšlenka byla, zabývat se čistě ornamentem tradičním a srovnávat například ornamenty jednotlivých regionů. Bohužel nejsem v této oblasti úplně orientován a tak jsem zkusil vymýšlet dál. Myšlenka toho, jak je brán folklor v dnešní době mi byla atraktivní a tak se k tomu přidala myšlenka moderního ornamentu. V tu chvíli jsem už jen musel vymyslet, jak ornament modernizovat a jakým směrem práci směřovat.

S tradičním ornamentem jsem pracoval již od střední školy, kdy jsem ho využíval na klauzurní, ba dokonce i na maturitní práci. Pracoval jsem s ním hlavně z toho důvodu, že mi folklorní výtvarné umění přijde ve stínu dnešní doby a proto bych ho rád přiblížil své generaci a připomněl generacím minulým. Byla by škoda, aby kvalitní tradiční lidové umění přišlo v zapomnění, jen kvůli tomu, že se objevují nová média, nová témata a nové styly, jak znázorňovat umění.

---

## 2. TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část bakalářské práce je zaměřená nejen na historii a celkový vývoj folkloru a jeho místo v současnosti, ale také na lidové umění v Čechách, na Moravě a Slezsku, kroje a samozřejmě na lidový ornament. Značná část právě o ornamentu pojednává, o jeho významu, aktualizováním do moderní doby a i jak se s ním pracuje v dnešní době. Mimo jiné zmiňují několik současných umělců, kteří se zabývají folklorem a využívají různá média, díky kterým znázorňují dle svých požadavků, přizpůsobují jej moderní době a díky tomu dostává novou tvář.

### 2.1 FOLKLOR

Toto slovo si můžeme rozdělit na Folk (lid) a lore (věda, vědomosti). Poprvé bylo použito Angličanem W. J. Thomsem v roce 1846. „Folklor, osobité, formálně a obsahově vyhraněné projevy hudební, slovesné, taneční a dramatické kultury, závislé na tradování a těsném spojení se způsobem života, zvyklostmi a myšlením venkovského zemědělského obyvatelstva i městského lidu.”<sup>1</sup> Dříve byl definován jako souhrn starobylých obyčejů, tradic, lidových písní a filozofických představ vytvářený nevzdělaným lidem. Pro různé definice se můžeme podívat i do Všeobecného slovníku folkloru, mytologie a legend (New York 1949), kde je přes 20 definic.

Roku 1895 byla Národopisná výstava československá, a právě tato chvíle byla markantním podnětem pro folklorní hnutí. Nešlo pouze o kulturně společenskou a vědeckou událost, avšak s také národnostním významem, s přesahem do politických kruhů. Poté, co skončila druhá světová válka, zaznamenal se velký rozmach folklorního hnutí, které později přešlo do stagnace a částečného úpadku.

---

1. Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta. s. 219. ISBN 978-80-204-1713-8



---

K pozitivnímu pohledu proto, aby vznikl Československý stát mohl napomocť i Aleš Hrdlička a jeho článek s názvem Bohemia a Čechové, který publikoval roku 1917 v National Geographic. K tomuto článku shromažďoval i fotografie, kterými chtěl Američanům přiblížit českou historii, kulturu a národní charakter. Smyslem některých fotografií bylo, aby americký čtenář pochopil, že krajky jsou přirozené pro český a slovenský lid. Tímto chtěl dát důraz na česko-slovenskou osobitost a starobylost, což v Americe byly velmi respektované hodnoty.

Ještě před založením Československa proběhly dvě výstavy, které se opíraly o díla české a slovenské lidové kultury. „Stejně jako Hrdlička svým článkem chtěly ukázat české země, potažmo Slovensko, jako oblasti s hlubokými historickými a lidovými kořeny, upozornit na ně a podnítit diskusi o jejich politické budoucnosti.”<sup>2</sup> „V době, kdy na Mezinárodní výstavě moderního dekorativního a průmyslového umění v Paříži v roce 1925 sklízela úspěchy československá expozice, na níž se mimo jiné podílely i artefakty vytvořené v duchu národního stylu, doma se ozývaly hlasy, že užívání folkloru v nadměrném množství může být pro zahraniční reprezentaci státu kontraproduktivní.”<sup>3</sup>

---

2. WINTER, Tomáš, Pavla MACHALÍKOVÁ, Milan PECH a Vladimír CZUMALO. Jdi na venkov!: výtvarné umění a lidová kultura v českých zemích 1800-1960. V Řevnicích: Arbor vitae societas, [2019]. s. 291. ISBN 978-80-88256-10-6.

3. WINTER, Tomáš, Pavla MACHALÍKOVÁ, Milan PECH a Vladimír CZUMALO. Jdi na venkov!: výtvarné umění a lidová kultura v českých zemích 1800-1960. V Řevnicích: Arbor vitae societas, [2019]. s. 293. ISBN 978-80-88256-10-6.

---

## 2.2 LIDOVÉ UMĚNÍ

„Za projevy lidového výtvarného umění považujeme některé předměty lidové kultury, které svou výtvarnou stránkou převyšují její běžné formy a projevy. V první řadě měla tato díla úlohu užitkovou – byly to předměty denního života, obydlím počínaje, oděvem a náradím konče, které nejenže vyhovovaly svému praktickému účelu, ale uspokojovaly též tvůrce i spotřebitelovy požadavky krásna.”<sup>4</sup> Stávalo se i to, že výzdobná stránka předmětu převyšovala účelnost a právě z těchto předmětů se stávaly předměty na sváteční dny, zvláštní příležitosti. Jednalo se vlastně o jakési artefakty, které tímto získávaly o něco větší hodnotu a měly pro držitele větší význam.

Mnohé z těchto věcí se stávaly rodinným klenotem, který se předával z generaci na generaci. Jednalo se o výrobky, jako byly keramické soupravy, různé oděvy, náčiní, hudební nástroje, nebo i malby a výšivky.

Mezi nejstarší artefakty, které jsou uváděny v kronikách, patří kraslice, obřadné masky a vzorované tkaniny. „Jejich původ můžeme sledovat až do 14. století... Více než 400 let žila keramika, 300 let výklenková skulptura a zhruba 200 let malované lidové sklo...”<sup>5</sup>

Za největší dobu rozkvětu lidového výtvarného umění můžeme pokládat 19. století až polovinu 20. století. Odborný zájem o lidové výtvarné umění začínal v polovině 19. století, kde někteří umělci zaznamenávali různé motivy ze života lidu. Jako například tvorba Josefa Mánesa vystihovala starosti a běžný život lidí, a již ve městě nebo na vesnici. Díky tomu tak neoplývají vysokou výtvarnou hodnotou, ale také národopisnou.

Lidové umění v Čechách, Moravě a ve Slezsku bylo spojeno se společenskými a hospodářskými podmínkami, a to především na vesnicích.

---

4. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 9

5. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska. Praha: Panorama, 1987, s. 9.

---

Detail hraje velkou roli v lidovém umění, kolikrát se stává stěžejním motivem, který původní výjev potlačí. Motivy na nedokonale upravených artefaktech dodávají jistou autentičnost a osobitý výraz, předmět se tak stává půvabným a typickým pro lidový artefakt.

V minulosti tomu tak však nebylo, tyto předměty bývaly hodnoceny negativně, až od počátku 20. století tomu je naopak a jak výtvarníci, tak i veřejnost shledává právě osobité předměty za více hodnotné.

Co se velikosti děl týče, nevznikají velké nebo až monumentální předměty. Jedná se spíše o malovaný nábytek jako jsou malované truhly, skříně, lavice, malba na stěny nebo kroje, které mimo jiné jsou jedním z hlavních znaků folkloru a lidového umění. Právě malby na stěny byly převážně díla žen. Malovalo se především nad a vedle oken, stejně tak nad dveřmi do chalup či vinných sklípků.

Lidové výtvarné umění „Člení se netradičně, ne podle oboru (architektura, sochařství, malířství, a užité umění), jak je obvykle dělí dějiny výtvarného umění, nýbrž podle toho, jakou funkci měly či mají tyto předměty v životě venkovského lidu.“<sup>6</sup>

„Po roce 1945 se zájem o lidové výtvarné umění dělí na dva proudy: jeden sleduje některé problémy v rámci lidové umělecké tvořivosti, druhý reprezentují především pracovníci Ústavu pro etnografii a folkloristiku Československé akademie věd a kateder etnografie a folkloristiky Karlovy university v Praze a University J.E. Purkyně v Brně, kteří přistoupili k systematické dokumentaci dokladů lidového výtvarného umění.“<sup>7</sup>

---

6. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska. Praha: Panorama, 1987, s. 11.

7. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 13

---

### 2.2.1 LIDOVÉ UMĚNÍ V ČECHÁCH

Lidové umění se v Čechách vyvíjelo od 19. století do 50. let 20. století, avšak pod názvem *národopis*. Od té doby se taky můžeme bavit o dualismu disciplín (etnografie a folkloristika), který na konci 20. století vystřídal společný název *etnologie*. První národopisná výstava, která byla pořádána v Moskvě roku 1867 sčítala několik českých a slovenských krojů a výšivek, které shromáždili Karel Jaromír Erben a Jan Kalinčiak. V tom samém roce se představilo české lidové umění i ve Vídni a v Paříži. O lidové umění projevil zájem několik umělců, jako například Josef Mánes, Mikoláš Aleš, bratři Uprkové a Miloš Jiránek. „Malovaná výzdoba modlitebních knih byla nejrozšířenější ve východních Čechách. Nejvíce těchto rukopisů z let 1760–1860 je zdobeno na titulním listě, ozdobná jsou počáteční písmena kapitol a orámování stránek. Vzácnější jsou samostatné obrazy s výjevy ze života svatých nebo jiné celostránkové ornamentální iluminace. Málokdy se objevuje ornamentika geometrická.”<sup>8</sup>

Každý kraj měl odlišné styly a typy krojů, staveb a ornamentů. Koncem 18. století již existovalo sedmnáct krojových oblastí v Čechách a na Moravě a v Slezsku tomu bylo přes dvacet. V průběhu let počet rostl a na začátku 20. století se můžeme bavit už o pětatřiceti krojových oblastí.

### 2.2.2 LIDOVÉ UMĚNÍ NA MORAVĚ A SLEZSKU

„Poslední zbytky výtvarné tvorby lidu se udržují v omezené míře při životě na jihovýchodní a východní Moravě a na Chodsku. Příčinami tohoto stavu jsou mimo jiné komponenty názorová a kulturní semknutost oblastí, někdy její izolovanost, tradičnost, náboženství, setrvávání na týchž možnostech výdělků. Přežívají především ty druhy lidového výtvarného umění, které jsou spojeny s tradičním oděvem (výšivka, krajka), výzdobou budov (ornamentální malba, kroupení podlah) a se zvykoslovnými

---

8. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 9.

---

obřady (tradiční pečivo, smrtka, líto, masopustní masky apod.)”<sup>9</sup>

### 2.2.3 LIDOVÉ MALBY SKLA

„Lidové malby se kromě na keramice a na nábytku o nichž jsme již hovořili, vyskytují též na užitkovém skle, vývěsních a střeleckých štítech, závěsných obrazech k jarmarečním písním, akvarelových výzdobách modlitebních knih a milostných dopisů, na pozadí betlémů a na jejich papírových figurách, na psaných a iluminovaných domovních požehnáních i jako samotné obrazy”<sup>10</sup>

Tyto artefakty jsou zachovány z lidového prostředí z 18. a 19. století. V některých oborech převyšovali samoukové, jinde zase vyučení profesionálové. „Na dřevo, papír, sklo i plech se malovalo barvami temperovými, olejovými a emailem. Lokálně specifické poměry způsobily, že se v některém kraji více rozmohla ta či ona technika.”<sup>11</sup> Sklenářských hutí bylo potřeba jako zázemí pro malbu na sklo. Ve všech sklenářských hutích byli od 16. století malíři skla, kteří emailem malovali ať už figurální, nebo rostlinné motivy na užitkové skleněné předměty. Co se dochovaných nádob týče, ty můžeme zaznamenávat nejvíce na území Českomoravské Vysočiny a v severních Čechách z konce 18. a z 19. století. V poslední třetině 18. století však nastala sklářská krize, která vedla k tomu, že mnoho sklenářů muselo k samostatnému zaměstnání. Tahle situace měla vliv na námětech a jejich zobrazování. Již zřídka se objevovali měšťané v dobovém oblečení, ale místo nich jsou mnohem častěji zobrazováni sedláci a venkovský lid.

---

9. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 10

10. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 114

11. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 114

---

„Rané památky z 18. století, známé především ze slezské a severočeské oblasti, jsou výrazně malířského charakteru a souvisí spíše s pozdně barokní městskou malbou než s hutnickou sklářskou výrobou”<sup>12</sup> Pro ty je typická jednoduchost motivu. Malba na sklo se v severní oblasti tak rozšířila, až začala nabývat charakter masové výroby. Nejbohatší oblastí výroby bylo Kladsko a přilehlé Orlické hory. Těšínská skupina, která byla nejspíše nejmladší, vyniká originální barevností, díky používání živé modři, a jejich bohatou produkcí, která trvala do 80. let 19. století. Další oblast lidové malby na sklo byla na jihu Čech, ta vytvořila výrazný styl obrazů. „Výzdoba stylizovanými tulipány a granátovými jablky dokládá tradici už zlidovělého pozdně renesančního dekorativismu.”<sup>13</sup>

### 2.3 ORNAMENT

V klasickém slova smyslu znamená ozdoba, okrasa. Je to prvek, který se používá ve výtvarném umění a slouží ke zkrášlení. Vidět ho můžeme jak na stavebních, tak i stěnách, tkaninách a předmětech různého druhu. Tento dekorativní prvek se dá brát jako detail a má za cíl obohatit a podpořit daný objekt.

Historicky je funkce ornamentu podmíněná a proměnná. Jde o zobrazování abstrakcí, idealizací přírodních tvarů a později i stylizací rostlinných i zvířecích forem. Všechna ornamentální výzdoba totiž úzce souvisí se svým tvůrcem. Ten má individuální pohled na svět, cit pro přírodu, kulturu a používá jiné formy projevu a materiály.

Kvůli archeologickým nálezům je jasné, že počátky ornamentu sahají až do doby paleolitu, díky čemuž je ornament nejstarší projev výtvarného umění. Již ve starověku je kultury používali za účelem dekoru a zkrášlení objektu. Jako inspirace pro vymýšlení a vytváření ornamentů bylo převážně příroda nebo náboženství. Časem se však kultura posouvala a s ní i ornament, který se začal vázat na moderní vlivy a jakési dobové trendy.

---

12. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 116

13. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 117

---

V současné době se může mnohem více experimentovat díky digitální technologii, která umožňuje komplexnější ornamenty.

Dělení ornamentů může být různé, mohou být inspirovány předměty, květinami, zvířaty. Zde ale rozdělování nekončí a jsou i vzory, které jsou více abstraktní a geometrické. Uplatňování jednotlivých ornamentů se liší podle toho, na jaký materiál a pro jakou příležitost se tvoří. „Geometrické zákony a abstraktní povaha uváděly ornament do souvislosti aktuálního umění počátku počátku dvacátého století. Ornament se stává výrazem protestu proti klasické evropské malbě od renesance až po současnost.”<sup>14</sup>

Wilhelm Worringer, německý historik umění, kladl důraz na ornament a jak jeho důležitost v umění, tvrdil totiž, že ornamentika obsahuje umělecké chtění národa nejčistšího a nejjasnějšího.

Kniha od Owena Jonese *The Grammar of Ornament* se stala přelomovou prací, ve které se shrnovaly výsledky světové výstavy v londýnském Hyde parku roku 1851. Jedná se i jedno z nejvýznamnějších knih v oblasti designu a ornamentálního umění. Tato kniha je rozsáhlým průvodcem a studií různých stylů ornamentu z různých kultur i historických období. Mimo jiné věnoval Jonese pozornost i ornamentům islámským a to konkrétně v Alhambře, upozornil také na maurské vlivy a arabesky. Zmínky ornamentů jsou z celého světa, například Egypt, Řecko, Indie a Čína. Jonese se v jeho díle nezaobírá jen vizuální stránkou ornamentu, ale právě i historickým kontextem, jeho vývojem a použitím technik a materiálů. V knize najdeme geometrické, rostlinné vzory a motivy, které se, Jonese věří, dají aplikovat na různé typy uměleckých, nebo jiných, prací.

Na O. Jonese navázal návrhář Christopher Dresser příručkou *The Art of Decorative Design* (1862), kde publikoval ilustraci Geometrické uspořádání květů. Zajímal se i o tvar a dekor japonských uměleckých předmětů, kterým i sám zprostředkoval dovoz do Evropy. Dresser do své tvorby přejímal vyzdobené motivy z různých historických dob a kultur.

---

14. ELIŠKA, Jiří. Ornament a dekor: teorie: obrazový slovník. Praha: SPN, 1984

---

V Čechách můžeme jmenovat Aloise Studničku a Julia Skuhravý. Alois Studnička chtěl, aby ornamentika měla tvarové, proporční a barevné vyváženosti pro vytvoření vizuálního pohodlí a proto včlenil do teorie ornamentu své poznatky z oblasti fyziologie zraku. Pozornost také věnoval pozorování přírodních předobrazů. Od šedesátých let se zajímal o podoby slovanského ornamentu a věnoval se vědeckou inventarizací slovanské národní ornamentiky.

Julius Skuhravý byl učitelem ornamentální kresby v průmyslové škole na Vinohradech v Praze. Mimo spoustu učebnic vydal v roce 1900 knihu *Kresba ornamentálná na základě českých a slovanských* a o pět let později knihu *Ornament*.

Josef Čapek, který se věnoval ornamentu v souvislosti s přírodními národy. Dokázal oddělit otázku ornamentu a modernosti, zdůrazňoval, že ornament má funkci vytvářecí a má proto věčný význam. Tvrdil, že nová doba ornamentu přisoudila funkci zdobenou nesprávně.

Adolf Loos, moravsko-rakouský a československý architekt a teoretik architektury, který žil v letech 1870–1933. Byl to jeden z nejvýznamnějších architektů 20. století a byl zakladatelem nového řádu ve svém oboru. Ornament byl vykázán z umění jako něco nepatřičného, nevhodného. I když můžeme rozumět jeho odporu k ornamentu, v jeho významu a původní podobě neměl tak úplně pravdu. Ornament totiž je hlavně řád a struktura. Jeho dílo, konkrétněji esej, *Ornament a zločin* byla psaná v době secesi. Poukazoval v ní cestu za moderním uměním, to i napomohlo definovat směr k modernismu v architektuře. „Vskutku, domy, nábytek, prosté předměty, které lidé předchozích věků vyrobili, nebyly hodny, aby zůstaly, začaly. Nemáme jediné truhlářské Hoblice doby Karalingů. Ta to nejpatrnější prkno s jakýmkoliv ornamentem bylo sbíráno, čištěno, opatrováno a stavíme paláce, abychom uschovali tyto plesniviny...”<sup>15</sup> Loos se i zmiňuje, že moderní člověk s moderními nervy nepotřebuje ornament, ba ho dokonce nenávidí.

---

15. LOOS, Adolf. *Řeči do prázdna: soubor statí o architektuře, bydlení, ústroji a jiných praktických věcech, které uspořádal Dr. Bohumil Markalous*. Praha: Orbis, 1929, s. 141. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d8f70d90-e4e6-11e7-8939-5ef3fc9ae867>



---

### 2.3.1 JEDNOTLIVÉ ORNAMENTY A JEJICH VÝZNAM



1. Srdíčko

Srdéčka – Jejich symbolika bude snad všem jasná a jedná se o symbol lásky. Jejich znázornění se velmi často odlišuje, ale jen maličkostmi. Povětšinou bývají z vnější linky zdobena zoubky.



2. Jablíčko

Jablíčko – Symbolika takzvaného jablíčka v mnoha oblastech znamená manželství. Jsou to jednodušeji řečeno dva kruhy, které se prolínají, díky čemuž se uprostřed utvoří jádro se semeny. Právě proto můžeme v tomto ornamentu vidět rozkrojené jablíčko.



3. Tulipán

Tulipán – Povětšinou se v nich nacházeli srdíčka a významově to můžeme brát jako hojnost.



4. Vinná réva

Vinná réva – Tento ornament nemá tak úplně skrytý význam jako jiné ornamenty. Je to jakýsi odkaz na víno, vinařské sklípky. Jak jistě víme, Morava je proslulá výrobou a pěstováním vína skvělé kvality.



#### 5. Seskupení jednotlivých ornamentů do jednoho celku

Mezi další používané ornamenty můžeme zařadit: růži, květy, chrpu, karafiát, čtyřlístek, ptáčky, kopretiny, přičemž růže značí rodinu a ptáček kupříkladu znamená vítání. Všechny tyto symboly se mohou zobrazovat více nebo méně geometricky podle regionu.

#### 2.4 MODERNÍ VYJÁDRĚNÍ ORNAMENTU

Jak jsem již zmiňoval, ornament se dřív znázorňoval malbou, kresbou, výšivky atd. Jaké by asi bylo pojetí, kdyby tenkrát měly možnosti tolika médií, jako máme my dnes. Nebo naopak, kdyby se dnešní generace zabírala lidovým ornamentem. Už jen práce na počítači a tvoření grafické a multimediální tvorby dává hodně možností, jak tvořit. Rád bych však

---

zmínil graffiti, které jsem původně chtěl tvořit, avšak jsem neměl kde tvořit. I přes snahu se domluvit s městem Plzeň na legální prostory pro tvorbu, nedostalo se mi odpovědi a ani žádného doporučení. Věřím, že právě tímto stylem tvorby by vznikl krásný kontrast mezi klasickým lidovým ornamentem a kulturou zabývající se graffiti. Připomínalo by to malbu na fasádách domů, vinných sklípků a jiných budov. Graffiti se přece jen skládají z určitých ornamentů, artefaktů, které mají z většiny případů skrytý význam. Ať už se jedná o konkrétní a popisné ornamenty nebo abstraktní. Můžeme považovat za jakýsi městský výtvarný folklor. Graffiti můžeme brát jako street-art, u které používáme barevné spreje spreje, případně fixy. Historicky bychom za první graffiti mohly považovat i jeskynní malby z pravěku. Když však budeme mluvit o novodobém pojetí, dostaneme se do 70. let 20. století. Kolikrát se jedná o nelegální malby na různých budovách, zastávkách, vlcích nebo například automobilech.

Asi nejvýznamnějším autorem, který stojí za zmínku je anonymní umělec s přezdívkou Banksy, pocházející z bristolské undergroundové scény. Jeho díla jsou často satirická a odkazují na různé kulturní a politická témata kombinovaná s humorem. Díla vždy tvoří na viditelná místa a způsob, kterým je tvoří, bývá dost často použití šablony.

## **2.5 KROJE**

Kroje jsou velmi důležitou součástí folkloru a celkově lidového umění a kultury. V každém případě jde o oděv, který se už převážně nosí na slavnostní dny a výjimečné obřady. Kroje se rozlišují podle regionů na Čechy, Moravu a Slezsko, v rámci kterých se dále dělí podle střihu, barevnosti a ornamentu. Možná bude i přesnější říci, že v každém regionu, kde se folklorní kultura udržuje, se nachází charakteristický jiný styl. Kroje jsou bohatě zdobeny výšivkami, krajkou, stuhami atd. Příležitosti pro nošení krojů byly převážně folklorní slavnosti, tradiční lidové tance, svatby, pohřby.

Mužský kroj zahrnuje vestu, košili, boty, kalhoty, pásek, klobouk nebo jinou pokrývku hlavy a různé doplňky. Ženský se skládá z halenky, sukně, vesty, nákrčníku, šátku, šperků a případně také z pokrývky hlavy.

---

„Lidový kroj je tvůrčím vyvrcholením a komplexním projevem tvořivé síly lidu a jeho vkusu. V jeho skladbě uplatňoval lid výtvarné prvky, které sám vytvořil nebo přejal a které zkomponoval do výrazové jednotky.”<sup>16</sup>

## **2.6 UMĚLCI SOUČASNÉ DOBY**

V současné době se folklorem a jeho ornamentem zabývá nemnoho umělců. Z vesnice se toto téma dostává do měst, kde ho můžeme vidět v oděvním a interiérovém průmyslu. Vypsal jsem tedy několik umělců, kteří se zabývají výtvarným folklorem a které popisují v této kapitole. Ať už z důvodu, jak ztvárňují folklor, pracují s ornamentem, nebo médiem, kterým tvoří.

### **2.6.1 MAXIM VELČOVSKÝ**

Český designér a pedagog, který vystudoval VŠUP v Praze. Společně s Jakubem Berdychem je zakladatelem studia Qubus a také je kreativním ředitelem značky Lasvit. Proslulí je zejména díky svým dekorativním produktům. Parafrázování dobře známých předmětů a symbolů staví do nové role s nadsázkou. V roce 2004 navrhl porcelánovou kolekci Onion, neboli Cibulák. Tyto porcelánové výrobky dekoroval za použití klasického cibulového ornamentu. Tento dekor použil i v jiných pracích a to například na holinkách.

Je všeobecně známý klasický modrý motiv, který se používal především na nádobí. M. Velčovský si s ním hraje na nové úrovni, kdy ho využívá na zcela jiné výrobky, než-li je nádobí. Jeho pojetí ornamentu není nahodilé, ale naopak hravé, podávané s myšlenkou, která celému konečnému dílu přidává hodnotou.

---

16. STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska. Praha: Panorama, 1987. Naše vlast (Panorama).



6. WATTERPROOF – ONION ALL OVER



7. COLA CUP – ONION

### 2.6.2 JAN VYTISKA

Upozornil na sebe již během studia na fakultě umění Ostravské univerzity, díky čemuž byl nominován do mezinárodní soutěže nejlepších absolventů uměleckých fakult StartPoint. Na svých malbách znázorňuje poněkud postapokalyptickou scénu, která je složená z několika fragmentů a motivů. Jeho inspirací jsou třeba i filmy, mytologie, díla jiných umělců a především folklor a jeho ornament. Svá díla proto popisuje jako koláže.

Díla, která tvoří mohou působit drasticky a někteří diváci se mohou při pohledu na ně cítit strach. Tragické scénérie jsou však propojeny lehce s humorem nebo odkazy na různé dění ve světě. Folklorní ornament v jeho dílech může působit jako část obrazu, která se může zdát nahodilá a bez myšlenky. Několik jeho obrazů je v sobě nemá a díla i přesto neztrácí jeho autentičnost. Bezsporně jde však o skvělý detail, který mu připomíná dětství a dobu, kdy vyrůstal s folklorem.



8. Slunovrat/Solstice



9. Motorhead

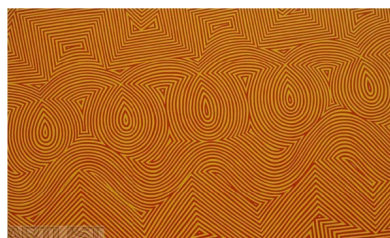
---

### 2.6.3 PETR KVÍČALA

Jeden z nejvýznamnějších českých abstraktních malířů a také pedagog, který je znám hlavně díky prosazování ornamentu na počátku 90. let, kdy považoval ornament za individuální fenomén. Věřil, že ornament jako takový může být klíčový v obraze, a tak se při jeho používání snaží odkazovat i k jiným kulturám, ať již se jedná o starodávné kultury, nebo rozdílné moderní. Ve své tvorbě přesáhl až k architektuře, kde spolupracoval na různých projektech s domácími i zahraničními architekty. Když v druhé polovině 80. let začal malovat vlnovky, byl odmítán mezi odborníky. To se ale časem změnilo a jeho styl ornamentu přinesl jedinečný příspěvek dobové malbě. Začínal tím, že vycházel z krajin, jejich detailů a prvků, poté si však uvědomil, že rytmické opakování je tím správným tématem. Nejde v tom jen o jakousi vizualizaci krajiny, ale o pátrání vztahů k povrchu i tím, co je pod ním. Hodně pracoval s kombinací, vrstvením a překrýváním jednotlivých prvků. Barevností odkazoval na lidové až pravěké umění, které spojuje s uměním moderním stojícím na abstraktním pojetím, hledá u toho nové struktury a významy.



10. Bez názvu, Piktogram I. a II.



11. No. 1

### 2.6.4 JAN ŠECHÝR

Studoval na Akademii výtvarných umění v Praze v letech 1992–1999, byl členem výtvarné skupiny BJ – Bezhlavý jezdec. Jeho tvorba má široký záběr, věnuje se od malby, přes kresbu, až po videoprojekci nebo instalaci. Šerých často využívá stylizované písmo, které může působit jako symbol řeči, či šifra. Tímto způsobem reaguje na kulturní kódování. Ve své tvorbě dále spojuje dvě protikladné tendence, první z nich je racionální a ta druhá

---

emocionální. U racionální se projevuje použití formálních prostředků geometrické abstrakce. Kdežto u emocionální představuje skutečný obsah jeho děl.

Videoprojekce, které tvoří jsou koncipované jako rychle střídající se znaky, které můžeme číst a zároveň vnímat jako ornament. Tato jeho videa navazují na konstruktivní a konceptuální tendence umění druhé poloviny 20. století. Dlouhou dobu byla pro Šerýcha důležitá optická iluze.

### **2.6.5 JOSEF ACHRER**

Na počátku tvorby zkoumal principy iluze a symbolismu. Navazoval tak na malířskou postmodernu 80. let. Začínal však fantastickými vyobrazeními, na kterých byl hlavním motivem mechanizovaní giganti a technicky pojaté prostředí. To ho však brzy přešlo a začal se věnovat lidské figuře a její dispozici. S ornamentem začal pracovat až v roce 2008 a to hlavně v sérii Oltáře. Archer v ní vytváří obrazové vyprávění, která má složitější ikonografii, ta se opírá o osobní zkušenosti, prožitek. Je zde i odkaz k mytologii a symbolice.

### **2.6.6 MARTINA STAŇKOVÁ**

Česká malířka, která v některých svých dílech oživuje dvě kulturní vzpomínky. Konkrétněji jde o jakousi rokokovou rozšafnost a na melodiku lidového umění. Jako hlavní ornament využívá šipku, který by měl symbolizovat směr. Jednou je šipka znázorněna jako květ, podruhé zase jako bytosti. Šipka kterou používá ve svých dílech, je počítačový kurzor. Její díla jsou poněkud různorodá, ale zanechávají si stejný prožitek při pozorování. Často zde zobrazuje krajinu nebo její jednotlivé prvky jako jsou louky, řeky, květiny. Můžeme tedy říct, že autorka propojuje geometrické a organické tvary a dává jim potřebně atraktivní podobu.

---

### 2.6.7 PAVLA GAJDOŠÍKOVÁ

Absolventka ateliéru Vladimíra Skrepla a Jiřího Kovandy na pražském AVU. Řadí se mezi ty umělce jejich východiska spočívají ve zdánlivě nejtradičnějších pozicích, což je kresba a malba. Díky různým médiím dospěla ke kombinované technice malby, v níž se zabývala objevem různých symbolů a motivů z historie. V roce 2002 se zabírala otázkou rovnováhy mezi senzuačními a expresivními hodnotami malířského média a racionální geometrickou abstrakcí hmot funkcionalistické architektury. Na toto navázala i ve své sérii maleb roku 2010, ve kterých zachytila modernistickou architekturu v okolí svého bydliště.

S ornamentem pracuje převážně ve svých kresbách, ve kterých je spojuje s prostorem privátním, s jeho prožíváním a vnímáním. Převážně jde o cyklus kreseb, které tvořila v letech 2006–2010 s názvem *I am staring at the Corner*. Tento cyklus je ryze černobílý, pojatý lineárně a dost realisticky. Vyobrazuje předměty běžného využívání jako jsou například nábytek, domácí potřeby, oděvy a i dekorativní předměty. Za zmínku stojí skupina kreseb pohledů z okna s roletami, kde je organický ornament nahrazen geometrickým rastrem.

Gajdošíková o vztahu k lidovému ornamentu zmiňuje, že její otec pocházel ze Slováků a je jím ovlivněn a již od útlého dětství ji maloval a ukazoval motivy, které byly vyobrazovány na domech či keramice. Ona sama popisuje, že tíhla k rukodělné práci, což může být podvědomě to, co ji ovlivňuje v kresbách. Spíš se však přiklání k tomu, že se jedná o intuitivní ovlivňování každodenních předmětů, které má kolem sebe. Ornamentu si všímala jako dítě na tapetách, předmětech denní potřeby.

### 2.6.8 LADA GAŽIOVÁ

Autorka původem ze Slovenska využívá zajímavou techniku tvoření. Vytváří nástěnné a prostorové malby za použití sprejů a šablon. Tomu napovídá, že její styl byl převzat z graffiti a street artu. Ve svých dílech se zabírá silnými sociálně-politickými tématy a sama je dělí do jednotlivých období. Inspirační východiska pro ni jsou komiks a popkultura. Autorka vytváří ornamenty s romskými atributy jako například bič, kočár, koně,... Celková kompozice děl je tedy tvořena čistě z těchto ornamentů, jež působí jako odkaz.



---

Dále bych rád zmínil i Jaroslava Jebavého, který patří mezi další umělce zabývající se ornamentem. Kruh je pro něj typickým ornamentem, ve svých pracích s ním pracuje na mnoho způsobů.

Radana Lencová je známá především díky autorství písma Comenia skript. Věnuje se grafickému designu, výtvarným experimentům kombinující písmo, světlo, tanec a barvu ornamentu. Od roku 1998 sestavovala ornamentální vitráže, mozaiky a objekty na způsob lampiónů za použití odpadního materiálu.

S ornamentem v digitálním prostředí pracuje Adéla Pavlíková a to hlavně ve spojení s video technikou. Zajímavostí je, že promítá staré momenty z dovolených přímo na svoje tělo. Ornament spojuje s rodinou a v podstatě můžeme říci, že rodina se stává ornamentem. V hloubce této myšlenky je to, že rodina by měla ochraňovat a podporovat všechny své členy a takto, když je promítá na sebe, odkazuje právě na ochrannou funkci.

Ivana Slavíková je slovenská umělkyně, která absolvovala roku 2008 na Fakultě výtvarných umění na Akademii umění v Bánské Bystrici v ateliéru Socha a aplikovaná média. V roce 2011 získala i doktorát v oboru Volné výtvarné umění. Její tvorba se zaměřuje převážně na sochařský a prostorový projev. Část problematiky ženskosti přetváří kontrastně k typicky mužskému médiu, tím myslím použití výšivky třeba na plech. Využívání třeba karoserie aut, na které jsou drobné ornamentální fragmenty. Není tady jen kontrastu v myšlence, materiálu, ale i velikosti.

V textilním odvětví bych rád uvedl malířku Vendulu Pucharovou Kramářovou. Není jen malířkou, ale také ilustrátorkou tvořící hlavně akvarelem nebo olejem na velká plátna. Mimo tuto techniku, využívá i koláž ve formě klasické i digitální. Téma pro její práce je převážně příroda, folklorní ornamenty, motivy a lidové písně. Má moravské kořeny, které ji přiměly v tomto odvětví tvořit. Její vlastní značka PECKA obsahuje několik druhů oblečení, na kterých používá všechny zmiňované témata.

## **2.7 VYUŽITÍ V PEDAGOGICKÉ PRAXI**

Využití tohoto tématu by muselo být zaměřené na ornament. Děti prvního i druhého stupně by neměly problém s ornamenty pracovat, avšak téma folkloru by chápaly děti spíše na

---

druhém stupni, či v gymnáziích. Bylo by více než na místě, snažit se dětem přiblížit, co je to folklor, čím a proč se v každém regionu liší. Vyzkoušení tradičních metod by děti obohatilo díky různorodosti a své jedinečnosti. Techniky jako řezbářství, vyšívání, nebo dokonce i malba na zeď by dětem pomáhaly rozšiřovat haptické dovednosti. Nejen to, ale učily by se i logickému přemýšlení a tomu jak postupovat v jednotlivých technikách.

Samozřejmě folklor neobsahuje pouze výtvarnou část, ale také hudební, taneční nebo i dramatickou sféru. Propojením těchto odvětví by děti získaly mnohem větší přehled a měly by větší porozumění pro folklor. Je to myšleno tak, že by při hudební výchově mohly probírat folklorní písně. Propojení by šlo uplatnit i v českém jazyce či dějepise, kde by se mohly dozvědět také více informací.

K samotnému tvoření by si děti zkoušely vyšívání ornamentů na textilní produkty, malování kraslic, nebo jiných předmětů, a třeba i již zmíněné řezbářské práce. Jelikož spektrum výtvarného folkloru je velké, kvůli rozdělení na Český, Moravský a Slezský, který se následně dělí ještě na krajské/regionální. Každý žák by si mohl vybrat jiný a tudíž by se i odlišovaly a netvořily by každý úplně to samé. Finální výrobky by byly tedy velmi bohaté na různorodosti.

Malování na kraslice můžeme tvořit vícero způsoby. Jedna z variant je za použití vosku, který se nejdříve musí roztavit a poté se špendlíkovou hlavičkou nanáší na kraslice a tvoří se jednoduché krátké tahy, kterým se tak utvoří jednotlivé ornamenty. S touto variantou by měly pracovat spíše starší děti, jelikož se pracuje s horkým voskem a je u toho i oheň. Další pomůcky k této variantě by byly různobarevné vosky a špejle, na které bude kraslice upevněna. Další varianta, která je jednodušší a bezpečnější je malování barvami štětcem.

K vyšívání by byly potřeba bavlnky různých barev a kus látky či oblečení. Postup mám podrobněji popsáný v praktické části a byl by vlastně úplně stejný, spíše i jednodušší. Dětem by stačilo na látku překreslit ornament viditelnou fixou.

Využit by se mohla i myšlenka jisté aktualizace, se kterou jsem pracoval hlavně v praktické části. Každé dítě by si mohla vybrat jeden ornament, který si upraví dle svého libosti. Mimo tuto aktualizaci by bylo možné i vymyšlení úplně nového ornamentu, které by aspoň rozvíjelo dětskou fantazii a tvořivost.

---

### 3. PRAKTICKÁ ČÁST

Má praktická část bakalářské práce je výhradně spojena s výtvarným folklorem. Zaměřuji se převážně na lidový ornament. Lidový ornament mohl v každém regionu Čech, Moravy a Slezska vypadat trochu jinak, ale já se v této práci budu zabývat hlavně ornamenty, které navrhoval můj děda. Jedná se o směsici tradičních lidových ornamentů, které si tvarově a barevně trochu upravoval. K tomuto ornamentu mám blízko, jelikož byl namalován, právě mým dědou, na zdi v chalupě, kam jsem jezdil jako malý. Tento ornament mi natolik zůstal v paměti i po tolika letech, že jsem se rozhodl jej využívat ve svých pracích již na střední škole v Bechyni. Dokonce jsem motiv lidového ornamentu využil na své maturitní práci, kde jsem ornament používal na mnou vytvořené dýmky. Tyto ornamenty jsem i navrhoval a upravoval jejich složení na své první tetování. I přesto, že jsem vyrostl ve městě a nikdy jsem neměl zkušenost s folklorem a jeho kulturou, tak mám k tomu zvláštní pouto, které nedokážu vysvětlit. Víím, že i nadále budu tento motiv používat ve své výtvarné tvorbě a budu si prohlubovat vědomosti v oblasti výtvarného folkloru. Díky kapitole ve které zmiňuji současné umělce věřím, že folklorní ornament stále může být využíván v dnešní době, ať už klasicky zobrazován nebo upravován.

Chtěl jsem, aby moje praktická část byla rozsáhlá a tak jsem se rozhodl tvořit vícero způsobů a s několika materiály. Jde tedy o směsice tradičních a experimentálních výtvarných výstupů, které jsem vybíral převážně tak, aby u nich vzniklo propojení či kontrast tradiční výtvarné folklorní doby a doby 21. století. Ve všech těchto způsobech bude již zmiňovaný lidový ornament znázorněn tradičně a aktualizovaně pro moderní dobu.

Inspirací pro tuto práci mi bylo několik umělců, které zmiňuji v kapitole 2.6 Umělci současné doby. Mimo tyto umělce jsem se soustředil i na to, jak lidé vnímají folklorní ornament použitý v dnešní době. K tomu mi pomohly nejvíce polobotky, kterých si lidé všímali a tázali se mě, co na jich je vyobrazeno. Mnoho lidí si modernizovaný ornament propojili s klasickým ornamentem a přesně to, byl můj cíl. Každému se výsledný produkt líbil a ponechalo to v nich podvědomí o tom, že je výtvarný folklor stále aktuální.

Když se zamyslím na tím, jak by mohl vypadat folklor moderního člověka a jak by vypadal folklor v městě, tak si nejsem úplně jist. Jistě by se jednalo o ornamenty a

---

artefakty k dnešní době, které využíváme dnes. Avšak představa, že místo na dveřmi a okny místo jablíčka, srdíčka a tulipánů uvidím znázorněny plastové flašky, elektroniku a jiné věci, mi nepřijde atraktivní. Určitě by se jednalo o artefakty, které odkazují na dnešní dobu, avšak chtěli bychom, aby si nás další generace pamatovali tímto znázorněním? Proto se mi mnohem více líbí myšlenka ponechání podstaty klasických ornamentů, ale hrát si s nimi a převádět je do jiných tvarů, velikostí a používat různá média.

Myšlenka mé bakalářské práce nemíří jen na mladší generace, aby znali folklor a věděli, že něco takového existovalo, avšak také má folklor připomenout generacím našich rodičů, babiček a prababiček. Při zjišťování informací od těchto generací jsem nabyl mnoho vědomostí, poznatků a cenných rad. Všichni byly udivení a mile překvapení, že se tímto tématem dál někdo chce zabývat a že nezůstává v zapomění. Přece jen se v dnešní době moc nevidí, že by někdo z mé generace pracoval a zabýval se folklorem.

### **3.1 MODERNIZACE ORNAMENTU**

Přetvoření klasického ornamentu do dnešní doby nebylo úplně jednoduché, jelikož jsem z něj potřeboval vycházet. Nechtěl jsem si vymýšlet své, nýbrž předělat tvary ornamentu, ale zároveň ponechat jeho význam a jakousi duši. V průběhu práce jsem měl několik desítek verzí pro modernizovaný ornament a právě díky skicování jsem přišel na styl, který byl nejvíce vhodný pro mé práce. Ostré hrany připomínající kubismus, působí jako stylizování daného ornamentu, zachová si částečně svůj tvar a nepřekope se celková podstata ornamentu. Už takhle jsou jednotlivé ornamenty stylizované, já se však snažil jít až na hranu stylizace s abstrakcí.

S čím jsem si tolik nevěděl rady byla barevnost pro modernizovaný ornament. Bylo by až moc jednoduché ponechat stejnou barevnost a tak jsem se snažil přijít s něčím, co bude připomínat moderní dobu, ne-li 21. století. I když se říká, že v jednoduchosti je krása, tak použití černo-bíle barevnosti nefungovalo u všech médií a to z několika důvodů. Jedním z nich bylo, že se hůře rozpoznávají jednotlivé linie ornamentu a jeho členění tolik nevyniklo. Mezi další důvod bylo, že to na mě působilo jednoduše a bez myšlenky. Barvy mají velkou část na tom, co znázorňuje, jak daný ornament působí a tak jsem pokračoval v

---

hledání přijatelné barevnosti. Finální nápad a myšlenka pramenila z doby neonů, jeho reklam a arkádových her. I když se jedná o dobu, která je sto let stará, čerpá se z ní do dnes. Vždy se mi líbily svítící bannery firem, značek atd. Zaujala mě jejich svítící barevnost a jak získávají několik odstínů. Když jsem tedy už věděl, že bych chtěl odkazovat na neonová světla, stačilo mi už jen vybrat vhodné barvy. Jak jsem již zmiňoval, čerpá se z poloviny 20. století dodnes a barvy, které se používají na neonech bývají růžová, modrá, fialová, žlutá a zelená. Připomenout mohu i barevnost aut z této doby, nejen že auta byla velmi atraktivní co se tvarů týče, ale i právě svou barevností oslovila a oslovuje spoustu lidí do dnes.

### **3.2 TRADIČNÍ MÉDIA**

Jak jsem již zmiňoval v teoretické části, jedno z nejpoužívanějších znázornění folkloru a lidového ornamentu bylo pomocí malby a výšivky. Proto jsem tedy vybral právě tyto média a zařadil je do tradičních. I přesto, že se jedná o klasická média, snažil jsem se propojit ornament s dnešní dobou 21. století.

#### **3.2.1 MALBA**

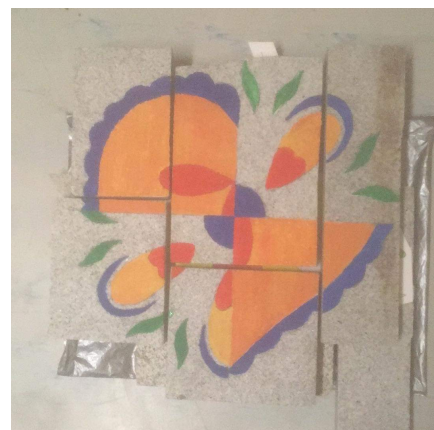
Jelikož jsem nechtěl tvořit na plátno nebo velkoformátový papír, hledal jsem jiný zajímavější materiál a nakonec jsem ho našel. Malba na žulu by se dala brát částečně i jako trash-art, právě kvůli tomu, že se jedná o žulu, která by byla jinak vyhozená. Nevěděl jsem, jak se materiál bude chovat a jak na něm budou barvy držet. Nejprve jsem měl v plánu malovat na zeď, ale bohužel jsem nesehnal místo, kde by se to dalo zrealizovat. Jelikož vypomáhám na stavbě, napadlo mě využít nějaký zbytkový materiál, který by se jinak vyhodil. Vybral jsem tedy devět žulových nepravidelných kusů a složil z nich dva nepravidelné obrazce. Poté, co jsem je měl sestavené, jsem na ně tužkou předkreslil vybrané ornamenty. Tentokrát jsem však spojil několik ornamentů a vytvořil z nich jeden. Tento nápad přišel až poté, co mi přišlo poněkud bez myšlenky namalovat na žulové kusy jen jeden ornament. Co se barevnosti týče, využil jsem typické barvy jako je modrá, zelená, červená a žlutá.

---

Při této práci jsem hodně pracoval s geometrií, nejen u samotných ornamentů, ale i u skládání žulových kusů do atraktivního tvaru. Vyzkoušel jsem několik variant, než jsem se dopracoval k výsledku. Kombinování ornamentů bylo také komplikované a kolikrát jsem narazil na několik problémů. Jeden z nich byl například ten, že se ornamenty k sobě nehodily buďto barevně, nebo tvarově. Musel jsem tedy vybrat správné, aby na sebe hezky navazovaly a dávalo to smysl co se kompozice týče. Tato práce může evokovat i jistý minimalismus a svým způsobem kubismus, který obvykle vnímáme jako protiklad tradičního umění, natož folkloru. I když v této práci používám klasický ornament, v hloubce práce můžeme vidět právě ten kontrast, kterého jsem se snažil docílit, a s kterým jsem pracoval ve všech dílech.



12. skica Dva v jednom



13. malba Dva v jednom na žulu



14. skica Třech v jednom



15. malba Třech v jednom na žulu

---

### 3.2.2 VYŠÍVÁNÍ

Pro tuto techniku jsem nepotřeboval nikterak složitý materiál, jednalo se o pár barevných bavlnek, převážně v modré, žluté, červené a zelené, jehlu a libovolný kus textilního oblečení. V mém případě šlo o dvě košile a kravatu. Nejdřív jsem si předkreslil ornamenty na papír. Poté jsem papír přiložil na okno, na papír položil část košile, kam jsem vyšíval ornamenty, a obkreslil si fixou ornament na sklo. Díky slunci jsem viděl skrz košili. Dále jsem si připravil, jaké barevné bavlnky budu potřebovat. Podle barevných částí ornamentu jsem si vždy provlékl danou bavlnku jehlou a začal vyšívat. Začínal jsem vždy okrajem ornamentu a až poté jsem vyplňoval danou část. Jelikož se ornament skládal z několik barev, musel jsem samozřejmě bavlnky v průběhu práce měnit. To bylo v mnoha momentech až frustrující, jelikož se bavlnka moc třepila a nešla protáhnout očkem jehly.

Místa na košili jsem vybíral hlavně z pohledu praktického, aby se mi dobře vyšívalo, nezapomínal jsem však ani na estetickou část. Z toho důvodu jsem si vybral rukávy, záda a náprsní kapsu, na kravatě jsem tvořil na část, která je viditelná při zavázání.

V této práci jsem se rozhodl využít oba ornamenty, jak klasický, tak i modernizovaný. Jedna košile, dámská, má na sobě ornament klasický, kdežto na pánské košili jsem využil modernizovaný ornament, který má jinak barevné bavlnky. Převážně mi šlo o to, jak dokážu využít folklorní ornament v textilním odvětví, při použití techniky vyšívání.

Je několik firem, nebo soukromníků, kteří se klasickým ornamentem zabývají a využívají ho do svých kolekcí. I tato práce by si určitě našla větší publikum, právě kvůli modernizovanému ornamentu. Pro větší výrobu bych místo košil využil jiné kusy oblečení, například kšiltovky, ledvinky a trika. Především na těchto věcech by se daný ornament dal krásně využít a folklor by se tak více dostal do dnešní doby i mezi mladou generaci.



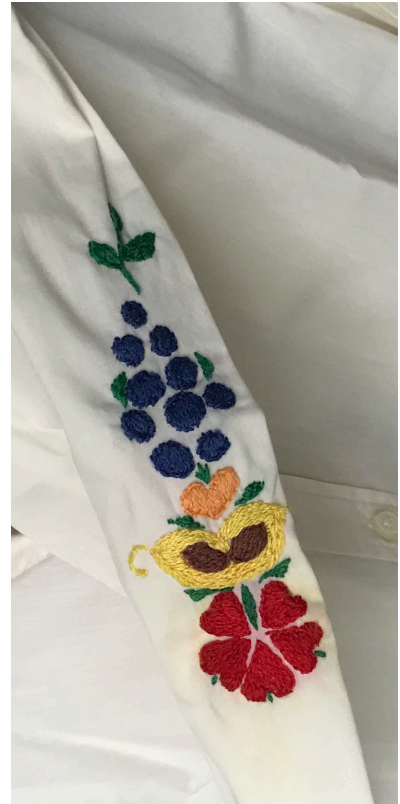
16. Aktualizovaný ornament na náprsní kapse



18. Aktualizovaný ornament na zádech



19. Klasický ornament na náprsní zádech



17. Aktualizovaný ornament na rukávu



20. Klasický ornament na rukávu



---

### 3.3 EXPERIMENTÁLNÍ MÉDIA

Mohu říct, že nejvíce jsem se těšil na tetování, kterému se již několik let pasivně věnuji. Tetování mi v 21. století přijde stále více přijímané společností a charakteristické více nežli v minulých stoletích. Proto mi přijde úžasné propojení tetování na kožené/koženkové věci ve formě lidového ornamentu (ať už originálního nebo mnou aktualizovaného). Dříve se kroje šily a vyšívaly se na ně tyto ornamenty, dnes už se tolik vyšívání a výšivky nedělají a kroje v podstatě zůstaly jen na vesnicích. I když se nebude jednat o celý kroj, tak i jen mít vzor na botách, peněžence, brašně, ... má své kouzlo a svou nevšednost.

Jako další médium jsem vybral grafiku. Jelikož jsem spíše keramik, tak práce na počítači nikdy nepatřila mezi mé silné stránky, ale i tak jsem si chtěl vyzkoušet, jaké to bude. Vytvářel jsem plakát na své dýmky, které jsem vytvářel na střední škole. Již na nich jsem měl malovat tento ornament, bohužel kvůli covidu se v tu dobu zkomplikovala situace a já svou práci nemohl dokončit. Proto jsem si řekl, že se k tomu vrátím a zkusím vytvořit pár plakátů, kde budou průřezy nebo obrysy dýmek a bude zde použit právě klasický ornament.

#### 3.3.1 TETOVÁNÍ

Tetování se věnuji již pátým rokem a tak mě napadlo, že by bylo vhodné to využít i pro mou bakalářskou práci, jelikož se jedná o zajímavou techniku. Předměty pro tuto techniku jsem si vybral společenské koženkové boty, koženkovou peněženku a brašnu. Bohužel se mi v průběhu tvorby rozbil strojek a hotové mám pouze boty. Jako u předchozí práce jsem využil oba typy ornamentů. Co se barevnosti týče, ponechal jsem ji jednoduchou a využil tedy jen černou barvu a to právě z důvodu, že by jiné barvy nebyly tak jasné na hnědé kožence. Postup práce byl jednodušší, než jsem čekal. Nejdříve jsem si ornamenty předkreslil na papír, abych měl představu, jak je poté budu sestavovat na daný předmět. Při kreslení na koženkové předměty jsem zjistil, že tužka, propiska a ani fixa není úplně vhodná a tak jsem musel tetovat bez předkreslení. V této části to bylo tedy poněkud složitější, ale i tak jsem si našel způsob, jak práci dokončit. Osobně jsem s těmito výstupy

---

nejvíce spokojený. Cítím v ní nejvíce propojení mé myšlenky ohledně ornamentu a pojetí folkloru v 21. století.

Tetování se už totiž nebere jako subkulturní záležitost, ale stává se subkulturou asociovanou. Za výtvarný folklor bychom mohli brát i tradiční tetování v jihovýchodní Asii, kdy si lidé tetovali různé ornamente, které pro danou kulturu měly také své významy. Nemyslím dobu, kdy se tetováním označovali zločinci, i když by se to také dalo počítat, avšak dobu, kdy se tím rozeznávaly jednotlivé kultury. Domorodé kmeny používaly a stále používají geometrické ornamente, které mají svůj význam, symboliku a třeba i postavení jedinců ve skupině. Právě vytetované ornamente nesloužily jen k estetickým účelům, ale také měly účel rituální, magický a ochranný. V dnešní době ho můžeme znát pod pojmem tribal.



21. + 22. Aktualizovaný ornament na koženkových polobotkách

### 3.3.2 GRAFIKA

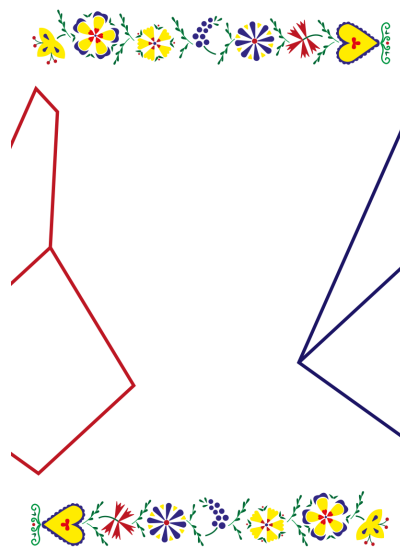
Jelikož jsem chtěl mít co nejširší záběr médií, zabrousil jsem i do grafického zpracování, konkrétněji na počítači. V ilustratoru jsem tvořil plakáty ke svým dýmčákům, kde jsem využíval tradiční výtvarný folklor. Práce na počítači nepatří mezi média, o která bych se zajímal, ale říkal jsem si, že se něčemu přiučím. Jedná se tedy o plakát na dýmky za použití folklorního ornamentu. Zajímavost v této práci také je to, že dýmky, které jsou lineárně ztvárněné, jsou mou prací ze střední školy. Tvořil jsem je jednotlivými čarami, které jsem ladil tak, aby odpovídaly barevností. Práce na počítači je mnohem čitelnější, jak

---

například malba nebo kresba, barvy jsou celistvé a nemají na různých místech jinou barevnost. Ornamentu to tak dodá mnohem přesnější formu. Výsledné ornamenty na plakátech mi připomínají Strážnické brambůrky, které také využívají tento lidový ornament.



23. plakát na fajfky za použití klasického ornamentu



24. plakát na fajfky č. 2

---

## 4. ZÁVĚR

Teoretická část této bakalářské práce je věnovaná historii, kontextem folkloru, jeho využitím v pedagogické praxi, současnými umělci modernizací jednotlivých ornamentů. Všechna tato témata se rozdělovala do svých kapitol, ve kterých jsem se jim věnoval jednotlivě. Historie se zabývala folklorem, lidovým uměním, objasněna byla i určitá terminologie. Téma ornamentu je tedy více do hloubky zpracované a přesahuje i k jednotlivým umělcům současné doby. To je mimo jiné další kapitola, ve kterých zmiňuji několik umělců, kteří pracují buďto s ornamentem, nebo folklorní tematikou v dnešní době. Zmiňuji zde jména jako: Jan Vytiska, Jan Šechýr, Maxim Velčovský, Radana Lencová, Adéla Pavlíková, Jaroslav Jebavý, Lada Gažiová, Pavla Gajdošíková, Martina Staňková a Josef Achrer, Ivana Slavíková, Vendula Pucharová Kramářová. Díky těmto umělcům, kteří se lidovým výtvarným uměním stále zabývají a tvoří s ním, věřím, že folklor má možnost pokračovat i v budoucnu.

V praktické části je hlavní téma folklorní ornament a i jeho modernizovaná podoba. Ten jsem vypracovával v několika médiích, ať už v klasické malbě, vyšívání nebo experimentálně pomocí tetování a grafiky. Je zde i uvedeno, proč jsem se rozhodl tvořit praktickou část právě tímto způsobem, dále i postupy všech prací a i následná fotodokumentace.

Sociokulturní změny, které probíhají ve 21. století, také ovlivňují pojetí folklorů. Společnost se stává stále více individualistickou a moderní životní styl přináší nové priority a hodnoty. To se promítá do folkloru, který se adaptuje, aby reflektoval současné potřeby a zájmy lidí. Folklor se stává živým a proměnlivým fenoménem, který je v souladu s dynamikou moderní společnosti. Internet a sociální média umožňují jedinečnou možnost šíření folklorních prvků napříč geografickými a kulturními hranicemi, které bylo demonstrováno při zmínce o současných umělců, kteří do svých děl zahrnují prvky folklóru

Závěrem lze konstatovat, že pojetí folklorů v 21. století je komplexní a ovlivněno mnoha faktory. Jak již samotnou digitalizací, tak i určitým zapomněním, neboť je ve stínu dnešní doby. Ve své praktické části jsem se snažil oživit folklorní ornamenty pomocí několika technik, především tetováním na kožené výrobky, nebo samotné tetování je

---

populární, obzvláště mezi mladou generací. Doufám tak, že jsem svojí prací přispěl k rozšíření povědomí o folklorních zvyklostech.

---

## 5. SEZNAM LITERATURY

Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Etnologický ústav Akademie věd České republiky v Praze a Ústav evropské etnologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Mladá fronta. ISBN 978-80-204-1713-8

STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové výtvarné umění: Čechy a Morava. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967

STAŇKOVÁ, Jitka. Lidové umění z Čech, Moravy a Slezska. Praha: Panorama, 1987

LOOS, Adolf. Řeči do prázdna: soubor statí o architektuře, bydlení, ústroji a jiných praktických věcech, které uspořádal Dr. Bohumil Markalous. Praha: Orbis, 1929. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:d8f70d90-e4e6-11e7-8939-5ef3fc9ae867>

ELIŠKA, Jiří. Ornament a dekor: teorie: obrazový slovník. Praha: SPN, 1984

WINTER, Tomáš, Pavla MACHALÍKOVÁ, Milan PECH a Vladimír CZUMALO. Jdi na venkov!: výtvarné umění a lidová kultura v českých zemích 1800-1960. V Řevnicích: Arbor vitae societas, [2019]. ISBN 978-80-88256-10-6.

FOSTER, Hal, Rosalind E. KRAUSS, Yve-Alain BOIS, B. H. D. BUCHLOH a David JOSELIT. Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7

POHUNEK, Jan, Adam VOTRUBA a Petr JANEČEK. Folklor 20. století: doprovodný výukový materiál vysvětlující základní žánry folkloru 20. století. [Praha]: Národní muzeum, 2014. ISBN isbn978-80-7036-411-6.

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa. Lidové výtvarné umění: Slovensko. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. Dostupné také z: <https://digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:502397d0-45f9-11e3-9c86-005056827e51>

---

## 6. SEZNAM OBRÁZKŮ V TEXTU

1. Vlastní foto
2. Vlastní foto
3. Vlastní foto
4. Vlastní foto
5. Vlastní foto
6. qubus [online]. Dostupné z <<https://eshop.qubus.cz/maxim-velcovsky/>> [cit. 25.6.]
7. qubus [online]. Dostupné z <<https://eshop.qubus.cz/maxim-velcovsky/>> [cit. 25.6.]
8. Artlist – Centrum pro současné umění Praha [online]. Dostupné z <<https://www.artlist.cz/jan-vytiska-108650/>> [cit. 25.6.]
9. Artlist – Centrum pro současné umění Praha [online]. Dostupné z <<https://www.artlist.cz/jan-vytiska-108650/>> [cit. 25.6.]
10. Artlist – Centrum pro současné umění Praha [online]. Dostupné z <<https://www.artlist.cz/petr-kvicala-173/>> [cit. 25.6.]
11. Artlist – Centrum pro současné umění Praha [online]. Dostupné z <<https://www.artlist.cz/petr-kvicala-173/>> [cit. 25.6.]
12. Vlastní foto
13. Vlastní foto
14. Vlastní foto
15. Vlastní foto
16. Vlastní foto
17. Vlastní foto
18. Vlastní foto
19. Vlastní foto
20. Vlastní foto

---

21. Vlastní foto

22. Vlastní foto

23. Vlastní foto

24. Vlastní foto